

Middelalderens Sæby

KULTURARVSSTYRELSEN, FORMIDLINGSPULJE 2, 2009. J.NR. 2009-7.42.04-0004 AFRAPPORTERING
NORDJYLLANDS KYSTMUSEUM – SÆBY – DR.MARGRETHESVEJ 6 -9900 FREDERIKSHAVN

INDLEDNING

WWW.MIDDELALDERENS SÆBY.DK er et undervisningsmateriale udarbejdet af Nordjyllands Kystmuseum, afd. Sæby for grundskolernes mellemtrin, 3. – 6. klasse.

Middelalderenssæby omhandler Danmarkshistorien i middelalderen set gennem det lokale dagligliv i købstaden Sæby. Der lægges vægt på lokalhistorien omkring middelalderkøbstadens opståen og opbygning, og dagliglivet i byen. Gennem magtforhold mellem købstadens borgere, bispemagten og kongemagten relaterer undervisningsmaterialet sig til Danmarkshistorien og middelaldersamfundet og får sat den lokale udvikling ind i en national historisk kontekst.

Undervisningsmaterialet er udarbejdet på en selvstændig hjemmeside, med opgaver, tidslinje, lærervejledning.

Undervisningsmaterialet er støttet af Kulturarvsstyrelsens formidlingspulje 2.

BAGGRUND

HISTORISK BAGGRUND

Sæby udviklede sig i middelalderens sidste århundrede til en købstad med havn og handel, kirke og kloster og hvad der til hører og følger. Udviklingen var i høj grad tilskyndet af de tre sidste biskopper i Børglum Stift, og navnlig den sidste, Stygge Krumpen, under hvem Sæby opnåede købstadsprivilegier – ikke som sædvanligvis i kongens navn, men givet af Frederiks d. I i Stygge Krumpens navn.

Reformationen og de efterfølgende århundreders byudvikling er gået skånsomt hen over Sæby, der således har bevaret mange elementer fra middelalderen i byens miljø i dag. Byplan, gadeforløb og bykernes matrikulering stammer fra middelalderkøbstaden. Den store klosterkirke dominerer stadig bydelen og af inventar fra middelalderen kan her fremhæves karmelitermunkenes korstole, betydelige kalkmalerier og Altertavlen med madonnafiguren, der siden har præget byens våben og segl. I udkanten af den nutidige Sæby ligger herregården Sæbygård. Den middelalderlige Sæbygård var biskoppens ejendom. Herfra har han kunnet følge udviklingen og kontrollere sin købstad.

PROJEKTETS BAGGRUND

Nordjyllands Kystmuseum har i Sæby arbejdet meget med at inddrage kulturmiljøet i Sæby i formidlingen af byens historie. Museet har udviklet Historiestien, en vandrerute fra havnen, gennem by og skov til herregården Sæbygård, hvorpå byens historie og udvikling formidles

undervejs.

Museet ønsker med dette undervisningsmateriale at anskueliggøre de levn, der findes fra middelalderen i byen i dag og at give historien bag. Med undervisningsmaterialet vil museet formidle den lokale side af middelalderhistorien i relation til de generelle begivenheder og udviklinger i Danmark i perioden. Baggrunden for hvordan byen udviklede sig.

MÅL

Projektets mål er at skabe et undervisningsmateriale, der som ovenfor beskrevet, anskueliggør byens levn fra middelalderen og sætter lokalhistorien ind i en danmarkshistorisk kontekst. Samtidig ønskes det, at undervisningsmaterialet giver et indblik i dagliglivet i middelalderens Danmark i en mellemstor provinskøbstad som Sæby, herunder boliger, levevilkår, mad, klædedragter, samt at undervisningsmaterialet belyser emner som de forskellige stænder, borger, bonde(fisker), adel og kirke, belyser liv og tro.

Undervisningsmaterialet vil udelukkende blive lavet til det digitale medie, en hjemmeside, der både kan bruges til klasseundervisning, individuelt elevarbejde, eller arbejde i mindre grupper. Hjemmesiden henvender sig direkte til eleverne, med en historiedel, og dertil hørende opgaver. Der er hjælperedskaber i form af et leksikon, der forklarer svære og gamle ord, samt en tidslinie. Historiedelen er bygget op som en fortælling, hvor eleverne møder tre figurer, der som ”jeg-fortællere” giver et levende indblik i de forskellige forhold og emner, der behandles. Målet hermed er, at give en mere levende og fangende fortællerform, der møder eleverne i børnehøjde. På samme måde er hjemmesiden illustreret med billeder i tegneseriestil.

MÅLGRUPPE

Middelalderenssæby henvender sig primært til folkeskolens/grundskolens mellemtrin, 3. -5. klasse. Alt efter hvordan den enkelte lærer vælger at tilrettelægge undervisningen, kan hjemmesiden som helhed, eller dele heraf benyttes af 6.-7. klasse.

Hjemmesiden er udviklet som en indgang til lokalområdets middelalderhistorie, og er knyttet til fysiske levn i lokalområdet fra middelalderen, og har derfor de lokale eller nærved liggende skoler som nærmeste målgruppe, men undervisningsmaterialet er tilrettelagt således at det også kan være inspirerende og lærerigt for andre skoler. Der er mange elementer, de betragtes på et generelt plan, blot med Sæby og de tre fortæller som ramme for historien, f.eks. klædedragter, mad, og byggeskik.

Sæby er ofte benyttet som mål for lejrskoler eller for dagsudflugter, hvor skoleklasser besøger den gamle bydel, kirken og museet. Undervisningsmaterialet vil i høj grad også være et godt baggrundsmateriale at arbejde med forud for et lejrskoleophold i byen.

FORLØB

Projektet Middelalderens Sæby har haft en turbulent start pga. omstruktureringer og ændringer medarbejderstaben på Nordjyllands Kystmuseum, hvilket har betydet at projektet er blevet udskudt til afslutning 1. maj 2011.

Udvikling og opbygning I udviklingsfasen har Nordjyllands Kystmuseums inspektører, Annemette Løkke Berg og Jens Thidemann arbejdet på projektet. Der har desuden været et tæt samarbejde med kultur- og naturformidler Kirsten Flyvholm gennem hele projektforløbet. I den fase, hvor der er blevet arbejdet konkret med indholdet til projektet, har museumsinspektør Jens Thidemann og Kirsten Flyvholm arbejdet med fremstillingen af materialet til hjemmesiden.

Der har sideløbende været afholdt møder og været sparret med eksterne samarbejdspartnere gennem denne og sidste del af projektfasen. I den oprindelige ansøgning og oplæg til projektet var der lagt op til samarbejde med Sæby kirke og holdet bag minikonfirmanterne i Sæby kirke, men i stedet har museet fået kontakt til og valgt som samarbejdspartneren på kirkeområdet, Inger Røgild, der er konsulent ved Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikshavns Provsti. Inger Røgild har stor erfaring med undervisningsmaterialer, religionsundervisning og kirkehistorie, samtidig med at Folkekirkens Skoletjeneste har et godt netværk, hvor der er blevet formidlet om projektet om Middelalderens Sæby. Projektet indgik et meget tæt samarbejde med Inger Røgild og Folkekirkens Skoletjeneste, der sideløbende har produceret et undervisningsmateriale, der foreligger skriftligt til udlevering til skolelærere om middelalderens religionsforståelse, mens middelalderens Sæby tager fat på religionen fra borgernes/dagliglivets synsvinkel. Begge sæt undervisningsmaterialer supplerer hinanden og har en gensidig henvisning.

Som samarbejdspartner har museet på skoleområdet haft fagkonsulent og historielærer, Marianne Fischer fra Sæbygårdskolen. Marianne Fischer har fulgt udviklingen af projektet tæt, og haft alle udkast og tekster til gennemsyn. Der har i første omgang været talt og sparret meget med Marianne Fischer om formen på hjemmesiden, for at ramme noget, der kan bruges i undervisningen i dag. Dernæst har Marianne Fischer kommenteret på indholdsdelen og sværhedsgraden, for at sikre, at niveauet svarede til målgruppen.

Det har været rigtig godt, at have en samarbejdspartner fra målgruppen/brugerne af hjemmesiden til at kommentere på, hvad der dur, og hvad der slet ikke kan bruges, af de oplæg der er kommet fra museets side. Dette samarbejde har på nogle punkter betydet væsentlige ændringer, i forhold til udgangspunktet, ikke på det faglige indhold, men på hjemmesidens opbygning, og brugerflade. Det har sparet meget, at dette samarbejde har kørt fra projektets tidligste faser, så mange ændringer kunne tages i opløbet. Her er der blevet lyttet meget til den undervisningsfaglige, og måske også taget kompromisser i forhold til udgangspunktet, men det har været vigtigt for museet at sikre, at det endelige produkt har kunnet bruges i praksis af dem projektet er lavet til.

Grafisk udvikling og opbygning I den sidste fase af projektet, den grafiske produktion, har museet ansat en grafiker til at arbejde med opbygningen af hjemmesiden. Grafikeren har således været i huset og været meget tæt med i det daglige arbejde i projektet. Her har der igen været tale om et tæt og godt gensidigt samarbejde, hvor der er blevet lyttet til den enkeltes faglige kompetencer. Grafikeren har således tydeligt fået fortalt og fulgt med i Museets ønsker og krav til opbygningen af hjemmesiden, og samtidig har grafikeren direkte og med det samme kunnet komme med kommentarer og gode råd til det visuelle og rent tekniske. På den måde har hjemmesiden kunnet udvikle sig i tætte relationer mellem det faglige indhold og det grafiske udtryk.

Som illustratør har museet haft en tegner, der i første omgang skulle lave rent tekniske illustrationer til f.eks. byggeskik, vise hvordan forskellige boligtyper så ud og var bygget op. Udgangspunktet havde været, at der både skulle bruges fotos, og en tegner til de tekniske tegninger, og en anden til illustrationer, men efterhånden som tegningerne kom til, og arbejdet med hjemmesiden skred frem, blev det besluttet, at alle tegninger skulle udføres af samme tegner. At vælge én tegner til hele siden har givet et mere ensartet udtryk, og langt bedre overskuelighed over hjemmesiden. Der har således været både overvejelser omkring det pædagogiske og det visuelle/æstetiske i valget af illustrationer på hjemmesiden.

Evaluering På grund af det tætte og løbende samarbejde fra første fase af projektet, dels med lærer/folkekirkens skoletjeneste, og dels med de grafiske udviklere, er der evalueret løbende på projektet undervejs. Projektet har mange gange udviklet sig og ændret form, i forhold til de faglige medarbejders oprindelige oplæg. Der har været kørt et tæt parløb undervejs mellem faglige medarbejdere, grafiske og eksterne samarbejdspartnere, der har sikret, at det faglige niveau holdes højt, men formidles på en overskuelig og forståelig måde, der matcher målgruppen. Endelig har en lille børnegruppe på målgruppens alderstrin gennemlæs tekster og prøvekørt hjemmesiden, dels for at se om den fangede interessen, og dels for at afprøve sværhedsgraden både på det faglige stof, der formidles, på måden det rent teknisk er bygget op, og på det rent læsetekniske.

Præsentation Middelalderenssaeby er blevet præsenteret af to omgange for folkeskolelærere i Frederikshavn kommune. Første gang i Mariahuset/ v. Sæby Kirke, sammen med Folkekirkens Skoletjeneste. Her fremlagdes folkekirkens skoletjenestes materiale, samtidig med en præsentation af middelalderenssaeby, og sammenhængen mellem de to. Ved projektets afslutning præsenteredes siden igen for lærere i kommunen, kulturaktører såsom biblioteker. Skriftligt materiale, brochurer og plakater er sendt ud til alle kommunens skoler og hjemmesiden er præsenteret i lokalpressen.

INDHOLD

For elever

Hjemmesiden, Middelalderenssæby er bygget op med tre fortællere, de fortæller om sig selv, deres relationer, dagligdag og oplevelser i købstaden Sæby.

Den første er fiskerdrengen Laurits, der repræsenterer samfundets laveste stand. Han fortæller om sit liv og dagens arbejde, sin familie, bolig, klædedragt, mad. Men han repræsenterer også borgerstanden, for han fortæller også om sin kusine, hvis far en velhavende skomager i byen. Hendes hus, klædedragt og liv adskiller fra Laurits.

Den anden fortæller er biskoppen, Stygge Krumpen. Han repræsenterer adelstanden og kirken. Også han fortæller om sit liv og virke, bolig, klædedragter og mad. Hans adskiller sig i endnu højere grad fra både borgerpiggen og fiskerdrengen. Biskoppen kan også fortælle om magt og politik, som f.eks. fiskerdrengen ikke kender så meget til.

Den tredje fortæller er den lille nysgerrige gris, Strid. Han løber vildt omkring i byen, og har den fordel, at han stikker sin nysgerrige tryne ind, hvor de to andre ikke kan komme. Han undersøger hele byen, kigger indenfor i klostret, og besøger bispens Sæbygård, hvor han både ser herskab og tjenestefolk.

Gennem de tre fortællere bliver mange områder af dagliglivet beskrevet på en levende, nærværende og interessant, der fastholder elevernes interesse. De har ikke oplevelsen af at læse en tung og faktuel tekst, men lærer dog alligevel meget og får en stor viden om middelalderens forhold, samtidig med at de oplever dem som noget de kan relatere sig, uden at teksten dog bliver digtning eller fri fantasi.

Der er lagt stor vægt på, både i forhold til teksten og illustrationerne, at de forholder sig strengt til fakta om forholdene i middelalderen.

Hver fortæller har et IKON, der markerer, hvem det er der fortæller, således at man altid kan finde rundt, uanset om man læser fortællerens tekst fra ende til anden, eller om man tager et emne op, og læser om f.eks. mad på tværs af fortællerne.

Teksterne er delt ind i mange små afsnit, og flere emner går igen under hver fortæller. Det er således muligt, at læse og følge en person gennem hele dennes fortælling, men det er også muligt, at tage emner ud på tværs af fortællerne. Dette vil især være oplagt ved gruppearbejder, hvor forskellige grupper kan arbejde med forskellige emner.

Til hvert afsnit er der udarbejdet et selvstændigt opgavesæt. Opgaverne kan enten printes ud for et enkelt afsnit, eller for hele fortælleren, men de kan også åbnes i et selvstændigt vindue på skærmen, så eleven kan arbejde med teksten og opgaverne på en gang.

Eleven har hjælperedskaber i tidslinien og i leksikonet. I tidslinien forklares vigtige personer og begivenheder. Tidslinien er bygget op over et udsnit af kongerækken fra perioden, og lokale begivenheder sættes i relation til nationale begivenheder og de konger, der har været ved magten gennem perioden.

Leksikonet forklarer svære og for eleven ukendte ord fra middelalderen. Ordene forklares i tekstens margen, men er altså også samlet i Leksikonet. Her findes også forklaringer til personer, steder eller relevante ord, der ikke nødvendigvis fremgår i teksten. Både Tidslinie og Leksikon åbner i nye vinduer, så de kan ses på skærmen sammen med selve teksten.

For læreren

Hvor indgangen for eleven er tre store billeder midt på siden er der foroven en barre med indgange for læreren. Under brug af siden finder læreren en introduktion til siden, og hvordan den kan bruges i undervisningen. Her er forklaringer til sidens opbygning og dens symboler.

Herunder findes også en lærervejledning i henhold til folkeskolens trinmål, kolofon og forklaring til layout. Endelig findes der en baggrundshistorie.

Baggrundshistorien er en tekst om Sæby i middelalderen og om hvordan udviklingen af middelalderkøbstaden er præget af begivenheder i Danmarkshistorien. Teksten er skrevet for at sætte den lokale historie ind i en Danmarkshistorisk kontekst. Baggrundshistorien er den, der for læreren forbinder og skaber et link mellem hjemmesiden Middelalderens Sæby og den almene historiebog, der bruges i undervisningen. Teksten er ikke henvendt til eleverne, men er tiltænkt som et redskab til læreren, der derved kan bruge- og sætte middelalderens Sæby direkte ind i historieundervisningen.

For læreren findes der også en Læs Mere side. Her er der links til museets aktiviteter om middelalder, links til materialet fra folkekirkens skoletjeneste, og der ud over links til relevant litteratur og hjemmesider, hvor der kan læses mere, hvis man ønsker at fordybe sig yderligere i middelaldertemaet.

Fagligt supplement

Middelalderenssæby er et fagligt supplement til den traditionelle historieundervisning.

Målgruppen er i første omgang lokal, men siden er opbygget således, og har meget generelt stof, at den sagtens kan inddrages af skoleklasser uden for lokalområdet. Middelalderenssæby er et anderledes, levende og nærværende supplement til undervisningen, der møder eleverne på deres eget niveau, i en verden de kan forholde – og relatere sig til.

Middelalderenssæby bygger bro mellem flere fag. Primært henvender den sig til historie, men berører også emner som arkitektur, der er opskrifter på mad, og beskrivelser af tøj, der kan

knytte bro til hjemkundskab og håndarbejde, men især er der sammen med materialet fra folkekirkens skoletjeneste er tæt bånd til faget religion.

Middelalderenssæby prøver at få eleverne ud af de vante rammer, ikke blot ud af den traditionelle lærebog, men også ud af skolen, ud i kulturmiljøet omkring Sæby, hvor der er mange oplevelser fra middelalderen inden for rækkevidde.

DELTAGERE

Museumsinspektør Jens Thidemann, Nordjyllands Kystmuseum.

Annemette Løkker Berg, Nordjyllands Kystmuseum.

Kultur- og Naturformidler Kirsten Flyvholm.

Grafiker Christina Andersen.

Tegner Arnold Andersen.

Konsulent folkekirkens skoletjeneste, Frederikshavn Provsti, Inger Røgild.

Lærer, Sæbygårdskolen Marianne Fischer.

EKSTERNE YDELSER

Af eksterne ydelser har museet valgt at ansætte medarbejdere, grafiker og tegner i huset. Derved har der været et tættere forhold mellem det faglige indhold og den grafiske/visuelle opbygning af siden undervejs gennem udviklingen af Middelalderenssæby.

AFSLUTNING

Nordjyllands Kystmuseum, Sæby har flere former for undervisningsmaterialer fremstillet til brug af folkeskoler i forbindelse med undervisningen. Museet har mange besøg af skoleklasser til omvisninger, byvandring og arrangementer, men har med Middelalderenssæby for første gang prøvet at lave et undervisningsmateriale, der var direkte henvendt til brug på skolerne af eleverne. Det har været en stor udfordring, at tilpasse museets viden og formidling til niveauet på grundskolernes mellemtrin, uden at miste det fagligt høje niveau. Det har også været en stor udfordring, at skabe et vedkommende interessant undervisningsmateriale, både hvad angår den grafiske opbygning og fortællerformen, uden igen at gå på kompromis med fagligheden. Det har i denne forbindelse haft stor betydning, at projektet fra de tidligste faser har kørt i tæt samarbejde/sparring mellem de faglige medarbejdere, og samarbejdspartnerne fra skoleområdet og de grafiske medarbejdere. Mange fejl er blevet fanget i opløbet, og de faglige medarbejdere

har fået fremstillet et undervisningsmateriale, der kan bruges i praksis af målgruppen – elever og lærere i 3. -6. klasse.